

VAMMAISPALVELULAIN MUKAISET MÄÄRÄRAHASIDONNAISIA TUKITOIMIA JA PALVELUITA
KOSKEVA OHJE 1.1.2012 ALKAEN

Voimassa: 1.1.2012 alkaen toistaiseksi

1. Yleistä määrärahasidonnaisista tukitoimista ja palveluista

Osa vammaispalvelulain tarkoittamista palveluista ja tukitoimista on ns. määrärahasidonnaisia tukitoimia tai palveluja, jotka eivät kuulu subjektiivisten oikeuksien piiriin. Tällaisia palveluja ovat kuntoutusohjaus, sopeutumisvalmennus, päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, ylimääräiset vaatetuskustannukset, erityisruokavalio sekä mahdolliset muut kunnan hyväksymät tukitoimet. Mainittuja tukitoimia ja palveluja järjestetään kunnan varaamien määrärahojen edellyttämässä ja mahdollistamassa laajuudessa. Hakijalla tulee olla kotikuntalain mukainen kotikunta Kirkkonummella.

2. Määrärahojen varaaminen talousarviossa

Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina, kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Määrärahoja tulee varata kullekin vuodelle tiedossa olevan tarpeen mukaisesti. Perusturvalautakunta tekee esityksen määrärahojen tarpeesta kunnan yleisen taloustilanteen huomioon ottaen ensisijaisesti edellisen vuoden toteutuman mukaan, ellei tiedossa ole jotain merkittävää tekijää, mikä vaikuttaa määrärahojen suuruuteen suuntaan tai toiseen.

3. Määrärahojen käyttäminen

Kun kyse on määrärahasidonnaisista tukitoimista, kunnan korvausvelvollisuus ulottuu vain kohtuullisiin, välttämättömänä pidettäviin vammasta tai sairaudesta johtuviin kustannuksiin. Tällaisiin kustannuksiin kuuluvat ne kustannukset, jotka edesauttavat vammasta tai sairaudesta johtuvien rajoitusten tai esteiden poistamista ja jotka ovat siis välttämättömiä päivittäisissä toiminnoissa suoriutumisessa.

Määrärahasidonnaisia etuuksia myönnettäessä harkintavalta on subjektiivisia oikeuksia laajempi arvioitaessa tuen tarvetta ja sitä, mihin

hakemuksiin on mahdollista suostua. Käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa myönnetään tukea ensisijaisesti niille, jotka ovat eniten tuen tarpeessa. Apuvälinetarve arvioidaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti perustuen lääketieteellisesti hyväksytyihin kriteereihin.

4. Kuntoutusohjaus (VpA 14 §)

Kuntoutusohjauksen tarkoituksena on vammaisen ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erikoistarpeista tiedottaminen. Kuntoutusohjaus kuuluu pääasiassa lääkinnälliseen kuntoutukseen, mutta sitä voidaan tehdä myös osana sosiaalityötä esimerkiksi palvelusuunnitelmien teon ja eri palveluvaihtoehtoista tiedottamisen kautta.

5. Sopeutumisvalmennus (VpA 15 §)

Sopeutumisvalmennuksen tavoitteena on vammaisen henkilön toimintakyvyn edistäminen. Sopeutumisvalmennukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä neuvonta, ohjaus ja valmennus. Sopeutumisvalmennus voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa se voi olla myös toistuvaa.

Asiakkaan kanssa on selvitettävä sopeutumisvalmennuksen tarve, toteuttamistapa ja tarkoituksenmukaisuus riittävän yksilöllisesti. Ryhmäkohtaisen sopeutumisvalmennuksen toteuttamisessa tulee kiinnittää huomiota kurssin tavoitteelliseen sisältöön. Sopeutumisvalmennuksena ei pääsääntöisesti tueta loma- tai virkistystoimintaa. Sopeutumisvalmennusta järjestetään erilaisten kurssien muodossa. Myös vammaisen henkilön kotona tapahtuva sopeutumisvalmennus on mahdollista. Sopeutumisvalmennusta voidaan antaa myös vanhemmille, sisaruksille, isovanhemmille sekä avio- ja avopuolisoille.

Koska vammaispalvelulaki on toissijaista lainsäädäntöä, selvitetään aina ensin, voidaanko sopeutumisvalmennus myöntää jonkin muun lain nojalla. Päätöstä valmisteltaessa on hyvä muistaa, että vaikeavammaisten lasten sopeutumisvalmennuksen rahoitusvastuu on ensisijassa Kansaneläkelaitoksella tai terveydenhuollossa.

6. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet (VpA 17 §)

Muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuvia kohtuullisia kustannuksia korvataan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa

suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Lähtökohtana tulee olla riittävän yksilöllinen selvitys asiakkaan itsenäisestä suoriutumisesta ja vamman vaikutuksesta jokapäiväiseen elämään. Päätöstä tehtäessä on mietittävä, mikä on vammasta johtuva tarve ja onko olemassa muita tapoja hoitaa asia ottaen huomioon vammaisen henkilön ja perheen elämäntilanne.

Korvauksen määrä on lähtökohtaisesti puolet mainittujen välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta vammaiselle henkilölle aiheutuvista tarpeen mukaisista todellisista kustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin määrärahojen puitteissa kokonaan.

Liikkumisvälineet

Liikkumisvälineenä voidaan korvata henkilöauto, pakettiauto tai mahdollinen muu tarkoitukseen soveltuva kulkuneuvo. Liikkumisvälineiden korvaamisessa selvitetään, miten väline helpottaa vaikeavammaisen omatoimista liikkumista ja missä määrin väline on tarpeellinen hakijan sairauden tai vamman vuoksi. Kysymykseen tulee lähinnä vaikeasti liikuntavammaisen henkilö, joka käyttää pyörätuolia tai alaraajan tukisidoksia ja sauvoja, eikä pysty päivittäisillä matkoillaan vammansa takia käyttämään julkisia joukkoliikennevälineitä.

Edellytyksenä auton hankinnasta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi vammaispalvelulain perusteella on, että henkilölle aiheutuu vammansa tai sairautensa vuoksi tarvetta erityiselle apuvälineelle ja että tarve liikkumiseen on jatkuvaa – päivittäistä – tai ainakin usein toistuvaa (ks. esim. Helsingin HAO 25.3.2008 nro 08/0333/6).

Autoavustusta haettaessa käytetään vakiomuotoista lomaketta. Hakemukseen tulee liittää mukaan seuraavat todistukset:

- Korkeintaan vuosi sitten allekirjoitettu lääkärintodistus hakijan terveydentilasta sekä kyvystä käyttää autoa
- Työssäkäyvältä henkilöltä työtodistus ja opiskelevalta henkilöltä opiskelutodistus
- Saatujen tarjousten tai toteutuneiden kustannusten perusteella tehdyt laskelmat auton todellisista hankintakustannuksista, auton ajamiseen ja hallitsemiseen tarvittavista lisälaitteista ja autoon mahdollisesti tehtävistä muutostöistä

-
- Muut mahdolliset hyvitykset (esim. vanhasta autosta saatu hyvitys tai vakuutusyhtiöltä auton hankkimiseen saadut korvaukset)
 - Päätös autoveron palautuksesta
 - Oikeaksi todistettu kopio ajokortista

Autoveronpalautus otetaan huomioon laskettaessa kunnan antaman avustuksen suuruutta. Autoveronpalautuksen saaminen ei ole esteenä eikä edellytyksenä autoavustuksen saamiselle, mutta tämä päätös on liitettävä mukaan kunnalle osoitettuun hakemukseen. Autoavustushakemus tulee jättää vammaispalveluihin viimeistään kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntyemisestä. Autoavustusta on mahdollista hakea jo ennen varsinaista auton hankkimista.

Autoavustukset kohdennetaan ensisijaisesti vaikeavammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat autoa työn ja opiskelun vuoksi. Mikäli autoavustusta haetaan vammaisen lapsen kuljetustarpeisiin, päätöstä tehtäessä selvitetään hakijan perheolosuhteet ja auton käyttötarpeet lapsen kuljetuksiin. Ensisijaisesti korvataan lapsen vamman tai sairauden johdosta tarpeelliset lisälaitteet perheellä jo käytössä olevaan autoon vaikeavammaisen lapsen jokapäiväisten kuljetusten mahdollistamiseksi. Vain erityisen painavasta syystä avustetaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen perhettä auton hankinnassa.

Määrärahojen kohdentaminen on tehtävä siten, ettei kuntalaisten yhdenvertaisuutta loukata. Yhdenvertaisuutta loukkaavaa ei ole esimerkiksi asettaa etusijalle työssä käymisen tai opiskelun vuoksi vaikeimmassa asemassa olevia henkilöitä (ks. KHO 2002:268). Mikäli autoon joudutaan tekemään välttämättömiä muutostöitä, on tämä tarve muutostöille pystyttävä hakemuksessa erikseen selvittämään.

Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon kulunut aika edellisen autoavustuksen myöntämisestä. Mikäli asiakkaan tilanne ja olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet, aikaisemmin saadun avustuksen ajankohdalla ei ole merkitystä.

Auton hankinta-avustusten määrää mitoitettaessa otetaan huomioon asiakkaan kuljetusten yksilölliset tarpeet sekä tarvittavan auton kohtuullinen hankintahinta, johon kuuluu varsinainen auton hinta, automaattivaihteisto sekä ohjaustehostin. Kohtuuhinta määritellään aina asiakaskohtaisesti, ottaen huomioon vamman tai sairauden edellyttämä tarve.

Auton hankintahinnasta vähennetään tapauskohtaisesti autoveronpalautus, vakuutuskorvaukset, vanhasta autosta saatu hyvitys

sekä mahdolliset muut alennukset ja auton hankintaan myönnetty avustukset. Tästä jäljelle jäävästä auton hankkimisesta aiheutuvista todellisista kustannuksista korvataan puolet, mutta kuitenkin enintään 6000 euroa. Euromääräisen rajan asettamisen on todettu vallitsevassa oikeuskäytännössä mahdolliseksi yleisen järjestämisvelvollisuuden sekä kunnan omien säästötavoitteiden huomioon ottaen (ks. KHO 2006:55).

Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman vaatimista välttämättömistä muutostöistä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset korvataan kokonaan määrärahojen sallimissa rajoissa. Myös vamman vaatimat välttämättömät lisälaitteet korvataan pääsääntöisesti kokonaan, elleivät ne ole jo autossa vakiovarusteina. Talvirenkaita, lohkolämmitintä tai muita auton tavanomaisia lisävarusteita sekä auton huoltokustannuksia ei korvata.

Kuljetuspalvelujen saanti ja niiden järjestäminen eivät ole esteenä autoavustuksen myöntämiselle, mutta kuljetuspalvelut ja autoavustus otetaan kuitenkin kokonaisuutena huomioon arvioitaessa vammaisen henkilön tarvetta kyseisille palveluille. Vaikeavammaisen henkilön matkojen määrää on esimerkiksi tietyissä tapauksissa mahdollista alentaa vammaispalvelulain 6 §:stä säädetystä 18 yhdensuuntaisesta matkasta kuukaudessa (ks. KHO 5.9.1996 T 2720).

Muut välineet, koneet ja laitteet

Kodinkoneisiin myönnettävän korvauksen tarkoituksena on tukea ja edistää vaikeavammaisen henkilön omatoimista selviytymistä. Kodinkoneen tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, joka aiheuttaa toimintarajoituksia. Edellytyksenä tuen myöntämiselle on, ettei hakija ilman ko. konetta pysty suoriutumaan kodinhoidosta tai että kodinkoneen puute aiheuttaa vamman haittojen pahenemista. Tavanomaiseen käyttöön tuleviin kodinkoneisiin, joilla ei ole tekemistä itse vamman tai sairauden kanssa, ei anneta tukea.

Tarpeen arvioinnissa otetaan huomioon mahdollinen kodinhoidon määrä sekä esim. päätös henkilökohtaisesta avusta. Kodinkone on tarkoitettu tukemaan vaikeavammaisen henkilön omatoimista selviytymistä kotona. Olennaista on, onko koneen tarve aiheutunut vaikeavammaisuudesta vai liittyykö se perheessä kodin normaaliin välineistöön.

Taloudellista tukea kodinkoneisiin myönnetään ainoastaan kohtuullisiin kustannuksiin. Asiakkaan on toimitettava kodinkoneesta kustannusarvio. Tarvittaessa pyydetään toimintaterapeutin arvio laitteen tarpeellisuudesta ja välttämättömistä ominaisuuksista. Korvausta ei lähtökohtaisesti myönnetä harrastusvälineen hankintaan, mutta vamman edellyttämään

lisälaitteeseen tai välineen muutostyöhön voidaan korvausta myöntää, mikäli ko. lisälaite / muutostyö mahdollistaa harrastusvälineen käytön.

7. Ylimääräiset vaatetuskustannukset (VpA 18 §)

Vammaiselle henkilölle myönnetään tarpeen mukaan korvausta ylimääräisiin vaatetuskustannuksiin, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, ettei henkilö voi vammansa vuoksi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita (esim. jalkineiden täytyy olla eri paria).

Yksilöllisistä eroista johtuen asiat ratkaistaan aina tapauskohtaisesti. Lääkinnällisenä kuntoutuksena korvataan esim. ortopediset jalkineet terveydenhuollosta. Vammaispalvelulaki on tässä tapauksessa toissijainen laki.

8. Ylimääräiset erityisravintokustannukset (VpA 19 §)

Vammaisille henkilöille korvataan yksilöllisen harkinnan perusteella ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti. Hakijan on esitettävä lääkärintodistus, josta käy ilmi erityisravinnon tarve. Pelkkä lääkärin tai muun ammattihenkilön suositus ei ole riittävä.

Asiakkaiden välisistä yksilöllisistä eroista johtuen asia tulee aina ratkaista tapauskohtaisesti. Ylimääräiset erityisravintokustannukset tulee selvittää asiakkaan ja sosiaalityöntekijän yhteistyönä asiakkaan laatiman kustannuslaskelman ja muiden selvitysten perusteella. Ennen erityisravintokustannusten korvaamista tulee selvittää mahdolliset ensisijaiset tukimuodot. Erityisravintokustannuksiin voidaan saada korvausta lapsen hoitotuen, vammaistuen, eläkkeensaajan hoitotuen ja sairausvakuutuslain perusteella.

9. Muut tarpeelliset palvelut (Vpl 8 § 1 mom.) ja tukitoimet (Vpl 9 § 1 mom.)

Vaikeavammaiselle henkilölle, hänen lähiomaiselleen, tai muulle hänestä huolehtivalle henkilölle voidaan yksittäistapauksissa antaa muita, lain toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja ja tukitoimia. Kyse on tällöin yksittäistapauksessa annettavasta kertaluonteisesta palvelusta tai tukitoimesta.